

Ant Kelimesinin Kökeni Üzerine

Etymology of The Word *Ant*

Orçun Ünal*

Özet

Türkçe *ant* kelimesi, Eski Türkçe *ānd* kelimesinden gelmektedir. Eski Türkçede "ant içmek" anlamında kullanılan *andık-* fiili, Orta Türkçeden itibaren yerini *iç-*, *bër-* ve *ét-* yardımcı fiilleriyle kurulan yapılara bırakmıştır. Moğolca ve Tunguzca *anda* kelimesi, Eski Türkçe *ānd* sözcüğünün daha eski bir **āndV* şekline gittiğini göstermektedir. İlk Türkçe **āndV*, **ān-* fiili ve **-dV* yapım ekinen oluşmaktadır. **ān-* fiili, Eski Türkçe *anıt-* "hatırlamak, yâd etmek" fiilinin köküdür. **-dV* ya da tam formülasyonu **(U)dO* yapım eki, Eski Türkçe *-(U)t* yapım ekinin daha eski bir şeklidir. **(U)dO* yapım eki, aynı zamanda görülen geçmiş zaman eki ve *-dOk* sıfat-fiil ekinin de kökenidir.

Anahtar kelimeler: Eski Türkçe, İlk Türkçe, Etimoloji, *and*, Görülen Geçmiş Zaman Eki.

Abstract

Turkish *ant* comes from Old Turkic *ānd*. The Old Turkic verb *andık-* "to take an oath" has been replaced in Middle Turkic with the auxiliary verb constructions such as *and iç-*, *and bër-* ve *and ét-*. Mongolic and Tungusic *anda* shows that Old Turkic *ānd* goes back to an older form **āndV*. Proto-Turkic **āndV* is derived from the verbal base **ān-* with the formative in **-dV*. The verb **ān-* is also the base of Old Turkic *anıt-* "to remember, to think of". The formative in **-dV* or **(U)dO* with the complete formulation is the older form of the Old Turkic formative in *-(U)t*. The formative in **(U)dO* is also the source of the Turkic preterite suffix and the participle suffix *-dOk*.

Key words: Old Turkic, Proto-Turkic, Etymology, *and*, the Preterite Suffix.

1. Giriş

* Arş. Gör. Orçun Ünal, Beykent Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul.
orcununal@live.com.

Türkçe *ant* kelimesi, Eski Türkçe *and* kelimesine gitmektedir. Dīvānū Luġāti't-Türk'te *and* olarak geçen kelime, Eski Uygurcada iki kez *ant* <'NT> olarak tanımlanmıştır.¹ *And* kelimesinin Türkiye Türkçesinde olduğu gibi *içmek* yardımcı fiiliyle kullanımı, Orta Türkçeden itibaren görülmektedir: Orta Asya Tefsiri *and / ant iç-*, Harezmi Türkçesi *ant iç-*, Codex Cumanicus *ant iç-*, Eski Anadolu Türkçesi *and iç-*.² Houtsma Sözlüğü'nde *andiç-* şeklinde birlikte yazılan yardımcı fiil grubu, Kitābu'l-İdrāk ve Kavānīnū'l-Küllīye'de *antiç-* olarak tamamen kaynaşmış bir şekilde ortaya çıkmaktadır. *And* kelimesiyle kullanılan diğer bir yardımcı fiil ise *bēr-* "vermek" fiilidir: DLT *and key yeme bēūrler* ve Kavānīnū'l-Küllīye *ant bēr-*. İbnü Muhennā Sözlüğü'nde *ant* kelimesi *ēt-* fiiliyle de kullanılmıştır.³

Dīvānū Luġāti't-Türk de dahil olmak üzere Eski Türkçede "ant içmek" anlamında kullanılan kelime, *andık-* ~ *antık-*⁴ fiilidir.⁵ Bu fiil, bazen tek başına bazen de *ant* ~ *and* kelimesiyle beraber kullanılmıştır: *satıg yul[ug] ugrınta ant antıktımız* (Maitrisimit 61 v 11). Dīvānū Luġāti't-Türk'te geçen *andġar-* fiili de "and içtirmek" anlamındadır.⁶

2. *And* ~ *Ant* Kelimesinin İlk Şekli

ET *and* ~ *ant* kelimesinin ilk şeklini belirlemekte iki zorluk vardır. Birincisi, kelimenin son ünsüzünün /d/ mi yoksa /t/ mi olduğu sorusudur. İkincisi ise, /a/ ünlüsünün uzun olup olmadığıdır.

Bizce bu kelimenin ilk şekli, *and'*dır. *And* kelimesi, runik yazılı kaynaklardan sadece Begre (E-11) ve Kara-Yüs (E-39) yazıtlarında tanımlanmıştır. Kelime, her iki yazıtta da J runik harfiyle yazılmıştır ki bu da kelimenin [and] okunması gerektiğini gösterir. Ünsüz çifti hususunda Eski Uygurca bize pek yardımcı olmamaktadır çünkü Eski Uygurcada *t* ve *d* ünsüzleri sıkça karıştırılmaktadır. Ancak bilindiği üzere, /d/ fonemi /n/ ünsüzünün yanında *t* olarak yazıldığı için <'NT> olarak yazılan kelimenin fonemik olarak /and/ şeklini gösterdiği kabul edilebilir. Bu kelime, Dīvānū Luġāti't-Türk'te her zaman *dāl* ile yazılmıştır. Benzer şekilde, Batı Türkçesinde de yalın halde ve ünsüzle başlayan eklerden önce dahi *dāl* ile yazılmıştır: *and istedi*, *andlaruŋ*, *andluyum*. Harezmi Türkçesi, Çağatayca, Kıpçakça ve

¹ Gerard Clauson, *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Clarendon Press, Oxford 1972, s. 176; Klaus Röhrborn, *Uigurisches Wörterbuch, Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien*, Franz Steiner Verlag, Wiesbaden 1977-1998, s. 145; *Drevnetyurkskiy Slovar'*, Leningrad, Nauk 1969, s. 44.

² Gerard Clauson, *age.*, s. 176.

³ E. V. Sevortyan, *Etimologičeskiy Slovar' Tyurkskih Yazıkov*, t. I, Nauk, Moskova 1974, s. 151.

⁴ *Antık-* "yemin etmek, and içmek" fiili, Altay Türkçesinde halen yaşamaktadır (ATS 26).

⁵ Gerard Clauson, *age.*, s. 180; Klaus Röhrborn, *age.*, s. 157, *Drevnetyurkskiy Slovar'*, s. 45-46.

⁶ Gerard Clauson, *age.*, s. 180, *Drevnetyurkskiy Slovar'*, s. 44.

çağdaş lehçelerin çoğunda ikincil olarak *ant* şeklinde görülmesine rağmen, kelimenin orijinal /d/ ünsüzü Azerbaycan Türkçesi *and* ve Halaçça *a:nd* kelimelerinde korunmuştur. Kelimenin orijinal şeklinin *and* olduğunu gösteren diğer bir kanıt ise, Moğolcaya *anda* “sworn brother, friend”⁷ ve Tunguzcaya *anda* “drug”⁸ olarak alınmış olmasıdır. Eğer kelimenin orijinal biçimi ***ant* olsaydı, Moğolcaya ***anta* olarak geçerdi. Nitekim Moğolcada kelime içinde /nt/ ünsüzleri sıkça geçmektedir: *arbanta* “on kere”, *ğuçinta* “otuz kere”, *barağanta*- “kararmak”.

And kelimesindeki /a/ ünlüsünün uzunluğu konusunda danışabileceğimiz dört kaynak bulunmaktadır. Bunlar; Dīvānū Luġāti’t-Türk, Türkmençe, Halaçça ve Kazakçadır. Bu kelime, Yakutça ve Dolgancada korunmamıştır. Dīvānū Luġāti’t-Türk’te *and* kelimesi ve türevleri (*andık-* ve *andgar-*) genellikle <’AND> şeklinde yazılmıştır. Bazen de <’ND> şeklinde yazılmış ve birçok örnekte ikinci elden harekelenmiştir (’AND). <’AND> yazımı kısa ünlülü *and* şekline işaret etmektedir.

Bu kelime Türkmencede kısa ünlülü iken Halaççada uzun ünlülüdür.⁹ Ayrıca Radloff’un¹⁰ Kazakçadan verdiği uzun ünlülü *ānt* “prisyaġa; der Eid” sözcüğü bu kelimenin uzun ünlülü olduğuna dair diğer bir delildir.

Biz, Kazakça ve Halaççadaki şekillere istinaden bu kelimenin ünlüsünün uzun olduğunu kabul ediyoruz.¹¹

Bu durumda kelimenin ilk şekli uzun /ā/ ve kelime sonunda /d/ ile *ānd*’dir. Moğolca ve Tunguzca *anda*’ya¹² dayanarak *ānd* kelimesinin de **ānda* veya **āndo*¹³ şekline gittiği söylenebilir. Muhtemel **ānda* ve **āndo* rekonstrüksiyonlarını aşağıda **āndV* şeklinde göstereceğiz.

Kelimenin etimolojisine geçmeden önce, bir noktaya değinmekte fayda var diye düşünüyoruz: Vovin (2011), *nd* ünsüz çifti sebebiyle *and* kelimesinin Türkçe olmadığını ve Ruan-ruan’ların dilinden Türkçeye geçtiğini iddia etmektedir. Vovin, bu konuda Erdal’a¹⁴

⁷ Moğolca *anda* kelimesinin “kan kardeşi, arkadaş” anlamı bizce ikincildir. (Lessing 1995: 42)

⁸ *Sravnitel’ny Slovar’ Tunguso-Man’çjurskih Yazıkov. Materialı k Etimologičeskomu Slovarıu. Tom I*, Nauk, Leningrad 1975, s. 42-43.

⁹ Gerhard Doerfer – Semih Tezcan, *Wörterbuch des Chaladsch (Dialekt von Xarrab)*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1980, s.81-82.

¹⁰ Radloff, W., *Versuch eines Wörterbuches der Türk-Dialecte. Erster Band. Die Vocale*, Nauk, Sanktpeterburg 1893, s. 738.

¹¹ Gerhard Doerfer – Semih Tezcan, *age.*, s. 82, bu kelimeyi *a nd* olarak yarı uzun (‘halblang’) bir ünlüyle tasarlamaktadır.

¹² Doerfer, Gerhard, *Mongolo-Tungusica*. (Tungusica Bd. 3), Wiesbaden, Otto Harrassowitz, 1985, s. 37.

¹³ Türkçe /O/ arfoneminin Moğolcada /A/ olarak görüldüğü örnekler mevcuttur: Türkçe *-dOk* > Moğolca *-dAg*.

¹⁴ Marcel Erdal, *A Grammar of Old Turkic*, Brill, Leiden-Boston, 2004, s. 109.

gönderme yapmaktadır. Erdal,¹⁵ /r l n/ ünsüzlerinden sonra gelen /d/ foneminin patlamalı [d] olarak telaffuz edildiğini ve son seste tonsuzlaştığını ifade etmektedir. Ancak yukarıda da değindiğimiz gibi, Eski Türkçede /nd/ ünsüz çifti vardır ve Göktürkçe ile Karahanlıcada [nd] olarak telaffuz edilmektedir. Eski Uygurcada ise fonotaktik sebeplerle [nt] olarak telaffuz edilmiş olabilir. Yine de İlk Türkçede /nd/ ünsüz çiftinin varlığı yadsınamaz bir gerçektir.

O yüzden biz *and* kelimesinin Türkçe olduğunu kabul ediyor ve Türkçe bir etimoloji önerisinde bulunuyoruz.

3. İlk Türkçe **āndV* Kelimesinin Etimolojisi Üzerine

Nişanyan hariç başvurduğumuz kaynakların hiçbirinde Eski Türkçe *ānd* kelimesi üzerine etimolojik bir bilgi verilmemiştir. Yalnızca Nişanyan, *ant* isminin *ān-* “anmak, hatırlamak” fiilinden *-Ut* yapım ekiyle türetildiğini iddia etmektedir¹⁶. Ancak /η/ foneminin neden /n/ olduğunu ve *-Ut* ekinin bu kelimeye neden *-t* şeklinde eklendiğini açıklamamaktadır. Bu iki önemli sorun açıklanmadıkça bu etimoloji kabul edilemez.

Diğer araştırmacılar ise bu kelimeyi bir isim gövdesi değil, bir isim kökü olarak görmektedirler. Ancak son zamanlarda Halaççanın belgelendirilmesiyle birlikte önceden isim veya fiil kökü olduğu sanılan bazı kelimelerin isim veya fiil gövdesi olduğu ortaya çıkmıştır. Örnek olarak, ET *yāg* “yağ” isminin **yā-* “yağ dövmek” fiiline¹⁷ ve ET *ūn-* “(dışarı) çıkmak” fiilinin *(*h*)*ū-* “(dışarı) çıkarmak”¹⁸ fiiline gittiği anlaşılmıştır.

Bizce, ET *ānd* ve İlk Türkçe **āndV* kelimesi de bir isim gövdesidir ve **ān-dV* olarak tahlil edilmelidir.

3.1. İlk Türkçe *-(*U*)*dV* Eki

Kelimenin kökü olan **ān-* fiiline geçmeden önce, fiilden isim yapan **-dV* eki hakkında birkaç söz söylemek gerekmektedir. İlk Türkçe **-dV* yapım ekinin tam şekli *-(*U*)*dV*’dir. Bu ek, ET *-(U)t* ekine gelişmiştir. ET *-(U)t* ekinin *-(*U*)*dV* şekline gittiği, ET *yaş-ut* “gizli, saklı; gizlice”¹⁹ kelimesinin Moğolca karşılığıyla gösterilebilir: KM *dalda* “hidden, concealed, secret[ly]; latent[ly]; reticent[ly]; illegal[ly]; secret, something hidden or

¹⁵ Marcel Erdal, *age.* s. 109.

¹⁶ <http://www.nisanyansozluk.com/?k=ant> (Erişim tarihi: 22.12.2011)

¹⁷ Gerhard Doerfer – Semih Tezcan, *age.*, s. 218.

¹⁸ Gerhard Doerfer – Semih Tezcan, *age.*, s. 130.

¹⁹ Gerard Clauson, *age.*, s. 1017.

unknown”.²⁰ KM *dalda*, ET *yaşut* kelimesinin İlk Türkçe **d₂al₂uda* (**đal₂uda*) veya **d₂al₂udo* (**đal₂udo*) şekline gittiğini göstermektedir. İlk Türkçe **d₂al₂udV*, Moğolcaya **daluda/o* olarak girmiş, **dalada* olmuş ve orta hece düşmesiyle *dalda* şeklini almıştır.

Moğolcada İlk Türkçe **(U)dV* ekini barındıran diğer bir kelime ise, *kağda* “dry grass of the preceding year”²¹ sözcüğüdür. Bu kelime, Moğolca *kağsa-* “to dry out, parch, shrivel in drying”²² fiili ve *kağurai* “dry, dried up; dry land; dryness; drought”²³ ismiyle bağlantılıdır.

Moğolca *kağda*, ya Eski Türkçe *kāgut* “darıdan yapılan bir tür yiyecek”²⁴ ya da daha büyük bir ihtimalle Eski Türkçe *kak* “kurutulmuş (bir şey)” ve *kakı-* (< *kak+ı-*) “sinirlenmek, öfkelenmek” kelimeleriyle bağlantılıdır. ET *kakı-* “sinirlenmek, öfkelenmek” fiili, *kaği-* “to dry up (of a sore); to hold something against somebody; to despise”²⁵ olarak Moğolcaya geçmiştir. Moğolca *kaği-* fiilinin ilk anlamı olan “(yara için) kurumak”, ET *kakı-* fiilinin *kak* isminden türediğini kesin bir şekilde göstermektedir.

Yukarıda söylenenler ışığında, Moğolca *kağda* kelimesinin tanıklanmamış Türkçe **kakı-t* isminden geldiği söylenebilir. Türkçe **kakıt*, İlk Türkçe **kakıdV* şekline geri gitmektedir. İT **kakıdV* Moğolcaya **kakada/o* olarak geçmiş, **kagada* üzerinden *kağda* olmuştur.

İlk Türkçe **(U)dV* ekinin Eski Türkçede **(U)d* olarak korunduğu tek kelime, ET *küze-d* ve *küze-d+çi* kelimeleridir.²⁶ Bu istisnai örnekler haricinde, Eski Türkçede iki veya daha çok heceli kelimelerin sonunda /d/ ünsüzü bulunmadığı için ekin ünsüzü tonsuzlaşarak /t/ olmuştur.

İlk Türkçe **ān-dV* kelimesindeki ek de **(U)dV* ekidir. **(U)dV* eki, Eski Türkçedeki devamı olan *-(U)t* ekinin /r/ ile biten köklerden sonra yaptığı gibi,²⁷ **ān-* fiilindeki /n/ ünsüzünden sonra /U/ ünlüsünü düşürmüş ve köke **-dV* olarak eklenmiştir.

Diğer bir ihtimal ise kökün **ān-* değil, **āni-* olmasıdır. Bu durumda daha eski olan **āni-dV* şekli, orta hece düşmesiyle **ān-dV* biçimini almıştır.

²⁰ Ferdinand D. Lessing, *Mongolian-English Dictionary*, The Mongolia Society, Bloomington 1995, s. 225.

²¹ Ferdinand D. Lessing, *age.*, s. 908.

²² Ferdinand D. Lessing, *age.*, s. 908.

²³ Ferdinand D. Lessing, *age.*, s. 910.

²⁴ Gerard Clauson, *age.*, s. 610.

²⁵ Ferdinand D. Lessing, *age.*, s. 915.

²⁶ *Drevnetyurkskiy Slovar'*, s. 331; Marcel Erdal, *Old Turkic Word Formation: A Functional Approach to the Lexicon*, I-II, Harrassowitz, Wiesbaden 1991, s. 311.

²⁷ ET *adır-t, üdür-t, ur-t, kır-t, bër-t, kör-t+le* vb. gibi. (OTWF 309-310)

3.2. İlk Türkçe **ān*- Fiili

İlk Türkçe **āndV* kelimesinin kökü olan **ān*- veya **āni*- fiili, bizce, Eski Türkçede yalnızca iki kez tanıklanmış olan *anıt*- “hatırlamak, yad etmek; (ölenleri) hatırlamak, üzülmek”²⁸ fiilinin²⁹ de köküdür.

ET *anıt*- “hatırlamak, yad etmek; üzülmek” fiili geçişli bir fiildir ve geçişsiz **an*- veya **ani*- “hatırlanmak, yad edilmek” köküne geri gitmektedir. *anıt*- fiilinin yapısal bir benzeri, ET *unıt*- “unutmak” fiilidir. ET *unıt*- fiili, geçişli bir fiildir ve geçişsiz **uni*- “unutulmak” kökünden gelmektedir. Türkçe **uni*- “unutulmak” fiiline hem biçim hem de anlam bakımından çok benzeyen bir kelime, Ural dillerinde bulunmaktadır: Estonca *unu*- “unutulmak”, Komi *vnun*- “unutulmak”.³⁰ Rédei, bu ve diğer soydaş kelimeleri Proto-Uralca **wun3*- “unutulmak” şeklinden getirmektedir.³¹ İlk Türkçe **uni*- fiili, Proto-Uralca **wun3*- fiiliyle kesinlikle bağlantılıdır ancak bu bağlantının ne yönde olduğunu şimdilik söylemek mümkün değildir.

ET *anıt*- “hatırlamak, yad etmek; üzülmek” fiilinin kökü olan **an*- veya **ani*- “hatırlanmak, yad edilmek” fiili, bizce, İlk Türkçe **āndV* kelimesinin kökü olan **ān*- veya **āni*- fiiliyle bir ve aynıdır. Bu durumda İlk Türkçe **āndV* kelimesinin temel anlamı “hatırlanan (bir şey)”dir. Ant da unutulmaması gereken verilmiş bir söz, edilmiş bir yemindir.

4. Sonsöz

Erdal (OTWF 316), *-(U)t* ekiyle görülen geçmiş zaman ekinin muhtemel bağlantısı³² hakkında şöyle yazmaktadır:

“The problem with connecting *-(U)t* noun and perfect is the fact that the perfect consistently has a /d/ except after /r l n/ and perhaps /z/. (...) The perfect and the *-(U)t* formation could be joined if it could be shown that the latter originally was **-(U)d*; this does not seem feasible at present.”

Erdal’a göre o zaman mümkün olmayan şey şu anda mümkün gözükmektedir: Yukarıda Eski Türkçe *-(U)t* ekinin İlk Türkçe **-(U)dV* şekline gittiği göstermiş bulunuyoruz. Son sesteki /A/ veya /O/ ünlüsü Eski Türkçeye gelene kadar düştüğüne göre, bu ünlü İlk

²⁸ Klaus Röhrborn, *age.*, s. 144.

²⁹ ETS 166₃₃ *tolpt tüzün idoknij yorıkın anıtıp* ve HtPek 20 b 2 *küsüyür m(ä)n k(ä)ntü özüim anıtmağalı*.

³⁰ Károly Rédei, *Uralisches Etymologisches Wörterbuch. Bd. I. Uralische und finnisch-ugrische Schicht*, Akadémiai Kiadó, Budapest 1988, s. 588.

³¹ Károly Rédei, *age.*, s. 588.

³² Doerfer (1976: 49), görülen geçmiş zaman ekinin kökeni için *-(U)t* ekinden farklı bir ‘Zeittensor’ **-d+* eki tasarlamıştır.

Türkçede vurgusuz ve muhtemelen kısadır. $*(U)dV$ ekinin üzerine iyelik ekleri geldiğinde son ünlü yerini bu eklerin dörtlü ve ikili ünlü uyumuna giren arkonemlerine bırakmıştır:³³ $*(U)d+Xm$, $*(U)d+X\eta$, $*(U)d+I$, $*(U)d+XmXz$, $*(U)d+X\eta Xz$. Vurguyu yitiren /U/ ünlüsünün düşmesiyle bu birleşik ekler $*-d+Xm$, $*-d+X\eta$, $*-d+I$, $*-d+XmXz$, $*-d+X\eta Xz$ olarak Eski Türkçeden itibaren tanıklanan biçimlerini almışlardır.

Son olarak şunu da belirtmek gerekir ki Eski Türkçe $-dOk$ sıfat-fiilinin de $*(U)dV$ eki ve ok edatından geliyor olması mümkündür. Göktürkçede ok edatının ekleştiği örneklerde³⁴ ünlüsünü yitirdiği göz önüne alınırsa $-dOk$ sıfat-fiilinin /O/ arkonemi $*(U)dV$ ekinin son ünlüsü olmalıdır: $*(U)dO ok > *(U)dO+k > *(U)dOk > -dOk$.

Bu durumda, *ānd* kelimesi de İlk Türkçe **āndo* şekline geri gitmektedir.

Kısaltmalar

DLT: Dīvānū Luġāti't-Türk

ET: Eski Türkçe

İT: İlk Türkçe

KM: Klasik Moğolca

Kaynaklar

ATS = Gürsoy Naskali, Emine – Duranlı, Muvaffak, *Altayca-Türkçe Sözlük*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999.

Doerfer, Gerhard, "Proto-Turkic: Reconstruction Problems", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 1975-1976, Ankara, s. 1-59.

Doerfer, Gerhard, *Mongolo-Tungusica*. (Tungusica Bd. 3), Wiesbaden, Otto Harrassowitz, 1985.

Doerfer, Gerhard – Tezcan, Semih, *Wörterbuch des Chaladsch (Dialekt von Xarrab)*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1980.

DTS = *Drevnetyurkskiy Slovar'*, Leningrad, Nauk 1969.

EDPT = Clauson, Sir Gerard, *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Clarendon Press, Oxford 1972.

Erdal, Marcel, *A Grammar of Old Turkic*, Brill, Leiden-Boston, 2004.

³³ Benzer bir durum, kısa ve vurgusuz ünlüleri olan Çuvaşça için de geçerlidir: Örnek olarak Çuv. *ală* "el" kelimesi, 2. tekil şahıs iyelik ekini (+U) alınca *allu*, belirtme-yöneltme ekini (+A) alınca *alla* şeklini alır. Yani kelime sonundaki *ă* ve *ě* ünlüleri düşer ve onların yerini ekin ünlüsü alır.

³⁴ Tonyukuk Yazıtı'ndaki *ölürtäçi+k* (< *ölürtäçi+ok*) ve *ölti+k* (< *ölti+ok*) kelimeleri örnek gösterilebilir.

- ESTYa I = Sevortyan, E. V. (). *Etimologičeskiy Slovar' Tyurkskih Yazıkov*, t. I, Nauk, Moskova 1974.
- Gülensoy, Tuncer , *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, I (A-N), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007.
- Lessing, Ferdinand D., *Mongolian-English Dictionary*, The Mongolia Society, Bloomington 1995.
- Radloff, W., *Versuch eines Wörterbuches der Türk-Dialecte. Erster Band. Die Vocale*, Nauk, Sanktpeterburg 1893.
- Rédei, Károly, *Uralisches Etymologisches Wörterbuch. Bd. I. Uralische und finnisch-ugrische Schicht*, Akadémiai Kiadó, Budapest 1988.
- OTWF = Erdal, Marcel, *Old Turkic Word Formation: A Functional Approach to the Lexicon*, I-II, Harrassowitz, Wiesbaden 1991.
- SSTMYa I = *Sravnitel'nyy Slovar' Tunguso-Man'čjurskih Yazıkov. Materialı k Etimologičeskomu Slovaryu. Tom I*, Nauk, Leningrad 1975.
- TMEN III = Doerfer, Gerhard, *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen. Band III: Türkische Elemente im Neupersischen. ğīm bis kāf*, Franz Steiner Verlag, Wiesbaden 1967.
- UWb = Röhrborn, Klaus, *Uigurisches Wörterbuch, Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien*, Franz Steiner Verlag, Wiesbaden 1977-1998.
- VEWT = Räsänen, Martti, *Versuch eines Etymologischen Wörterbuchs der Türksprachen*, Suomalais-Ugrilainen Seura, Helsinki 1969.
- VOVIN, Alexander, “Once Again on the Ruan-ruan Language”, *Ötüken'den İstanbul'a Türkçenin 1290. Yılı (720-2010) Sempozyumu. Bildiriler / Papers*, (ed. Mehmet Ölmez, Erhan Aydın, Peter Zieme, Mustafa S. Kaçalın), , İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul 2011.
- <http://www.nisanyansozluk.com/?k=ant> (Erişim tarihi: 22.12.2011).